

Lucjan Turos

MIECZYŚŁAW ORŁOWICZ

nauczyciel turystyki
i krajoznawstwa

Spis treści

Wstęp	9
„Moje wspomnienia turystyczne” Mieczysława Orłowicza jako dokument osobisty	12
Życie i działalność M. Orłowicza (1881 – 1959)	22
Mieczysław Orłowicz jako wzór osobowy turysty i krajoznawcy	32
Geneza zainteresowań i działalność turystyczna M. Orłowicza	42
Koleje życiowe Mieczysława Orłowicza	47
Znaczenie okresu rymanowskiego dla rozwoju zainteresowań i doświadczeń turystycznych (lata 1895 – 1904)	53
Źródła zainteresowań i zamiłowań turystycznych (lata 1904 – 1905)	72
Mieczysław Orłowicz jako twórca i prezes Akademickiego Klubu Turystycznego	84
Znaczenie „wycieczki odkrywczej” w paśmie Alp Rodniańskich i w północnym Siedmiogrodzie (lipiec 1906)	94
Kolejne wycieczki krajowe i zagraniczne	113
Ideały turystyczne M. Orłowicza	131
Kształcenie turystyczne przez przeżywanie	140
Samokształcenie turystyczne w ujęciu M. Orłowicza	150
Wkład M. Orłowicza do wiedzy o turystyce edukacyjnej	160
Aktualność idei i poglądów M. Orłowicza na turystykę edukacyjną	169
Mieczysław Orłowicz jako prekursor turystyki kulturoznawczej	174
Zakończenie	183
Bibliografia	185

Wstęp

Podjęcie trudu opracowania dorobku życiowego, osiągnięć zawodowych i dziedzictwa myślowego Mieczysława Orłowicza, wydobyć go z zapomnienia, ukazanie trafności, piękna i niezwyklej aktualności jego idei i koncepcji uprawiania turystyki wymagało przezwyciężenia stereotypów związanych z Jego działalnością i postacią, wnikliwego studiowania jego publikacji, w tym szczególnie *Moich wspomnień turystycznych*. Głębsza analiza jego życia, działalności i poglądów w pełni potwierdziła moje przekonanie o tym, że w dziejach polskiej myśli turystycznej i w historii polskiej turystyki zajmuje On wyjątkowe miejsce. Jest nie tylko kronikarzem jej dziejów i pamiętnikarzem opisującym swoje osobiste, jakże interesujące przeżycia, lecz także prekursorem tego modelu uprawiania turystyki, który dziś określamy jako turystykę edukacyjną. Godne podkreślenia jest to, że Orłowicz całym swoim życiem praktycznie we wszystkich sytuacjach i rolach, jakie pełnił, dawał nieustannie świadectwo zauroczenia turystyką jako takim sposobem spędzania czasu wolnego, który nadaje głębszy sens ludzkiej egzystencji.

On właśnie odkrył to, co można zdefiniować jako głębię egzystencjalną, uzyskaną właśnie w czasie turystycznych kontaktów z przyrodą, ludźmi i ich kulturą, z zabytkami cywilizacji i śladami przeszłości. To on pomógł nam zrozumieć istotę niepowtarzalnego czaru turystyki, uprawianej jako wyraz duchowej potrzeby obcowania ludzi z pięknem natury, urodą kultury i niezwykłością osób napotkanych na turystycznych szlakach.

Analizując relacje, wspomnienia, sprawozdania zawarte w *Moich wspomnieniach turystycznych* Orłowicza można się było ograniczyć do opisu jego różnorodnych przygód turystycznych i ukazać jego oblicze jako znakomitego krajoznawcy i ustawicznego wędrowca, który połowę życia spędził w podróżach. Orłowicz napisał: „Oceniam moją turystykę społeczną to jest na czele wycieczek na 140 000 km (3 1/2 razy dokoła równika)”. Jednak taki portret Orłowicza jako zamiłowanego podróżnika byłby

jednostronny i nie zawierałby całej prawdy o tym niezwykłym człowieku, który stworzył oryginalną, własną, wyprzedzającą czas, w którym żył, koncepcję turystyki edukacyjnej. Ale nawet gdybym ograniczył analizę dorobku Orłowicza do opisu jego praktycznych doświadczeń turystycznych — to wyłoniłby się portret człowieka, który w każdej sytuacji potrafi znaleźć mądre, ludzkie, dociekliwe rozwiązanie problemu umożliwiające realizację celów turystycznych.

Prekursorstwo Orłowicza znalazło wyraz także w jego praktycznym działaniu. Wyrażało się ono w harmonijnym łączeniu potrzeb i aspiracji zdrowotnych, rekreacyjnych, poznawczych i autoedukacyjnych. Z rolą turysty wiązał Orłowicz zawsze rolę badacza, poszukiwacza przygód, człowieka spragnionego piękna i niezwykłych wrażeń i osoby rozwijającej swoją osobowość i potwierdzającą w kontakcie z przyrodą swoją wiarę w istnienie Stwórcy. Przygotowując u schyłku życia w wieku 70 lat swój pamiętnik Orłowicz nie tylko opisał swoją drogę do turystyki i swoje praktyczne doświadczenia oraz proces uczenia się, zwiedzania kraju i świata, ale także uogólnił swoje turystyczne obserwacje, doznania i refleksje i stworzył oryginalną, prekursorską koncepcję turystyki edukacyjnej. I właśnie z tej racji zasługuje dziś na przypomnienie i opracowanie naukowe oraz wdrożenie do społecznej praktyki w dziedzinie kreowania programów i metodyki turystyki.

Jedną z niezwykłych cech Orłowicza zwiększających jego atrakcyjność jako przedstawiciela polskiej myśli turystycznej jest umiejętność dostrzegania w każdej sytuacji turystycznej w kraju i zagranicą takich jej cech i wymiarów, które ujawniają jej unikalne aspekty, upoważniające do formułowania prawidłowości zachowania turystycznego. I tak na przykład Orłowicz opisując liczne wycieczki górskie zawierające wiele różnorodnych przygód, sytuacji, trudności ukazuje ich uniwersalny wymiar, jakim jest wspólny dla wszystkich i jednoczący uczestników wycieczki podziw dla piękna i mądrości przyrody, uznanie jej praw, zrozumienie jej głębi.

Jako prekursor turystyki edukacyjnej Orłowicz ukazał przede wszystkim fakt, że każde wędrowanie, zmienianie miejsca pobytu, podróżowanie, zwiedzanie różnych środowisk, instytucji i zabytków jest procesem uczenia się. To uczenie się obejmuje: życie, zwyczaje i obyczaje ludzi, z którymi turyści spotykają się w czasie swych wędrówek; rozwiązywanie problemów turystycznych związanych z pokonywaniem przeszkód terenowych; docieranie do atrakcyjnych zabytków i miejsc; zaspokajanie zainteresowań i ciekawości uczestników wycieczki.

Podstawowym mechanizmem zachowania się ludzi na wycieczce jest właśnie mechanizm uczenia się nowych sytuacji i przystosowanie do różnorodnych realiów przyrodniczych i kulturowych. Koncepcja turystyki edukacyjnej Orłowicza jest oparta na zasadzie permanentnego uczenia się rozwiązywania problemów turystycznych i ciągłego poznawania nowych miejsc, sytuacji — ludzi i obiektów kulturowych.

Koncepcja turystyki edukacyjnej Orłowicza narodziła się w epoce zaborów. Właśnie ten czynnik — brak suwerennego państwa polskiego i możliwości wychowania patriotycznego młodego pokolenia — skłonił Orłowicza do szukania możliwości kształtowania szacunku, miłości i przywiązania młodego pokolenia do własnego kraju, jego tradycji i kultury. Tym właśnie najbardziej skutecznym, mającym szeroki społeczny zasięg czynnikiem, okazała się w koncepcji Orłowicza turystyka edukacyjna. Godne podkreślenia i szczególnego wyróżnienia jest stanowisko Orłowicza dotyczące celów, zadań i funkcji turystyki edukacyjnej. Ma ona służyć nie tylko kształtowaniu przywiązania do rodzinnego kraju, jego tradycji i kultury, umacnianie poczucie narodowej tożsamości, uświadamiać młodemu pokoleniu jego potrzeby, ale także ma rozwijać świadomość humanistyczną, poczucie wspólnoty z innymi narodami, zrozumienie znaczenia przynależności do gatunku ludzkiego. Uznanie moralnego obowiązku tworzenia wartości uniwersalnych.

Po dwudziestu kilku latach od ukazania się *Moich wspomnień turystycznych* Orłowicza, po okresie milczenia i swoistego zapomnienia o tym Ojcu polskiej myśli turystycznej, czas na ponowne włączenie jego dorobku do polskiej i europejskiej humanistyki.